

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény Tárgy: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a 2007–2013. évi, aktív európai polgárságot támogató, »Európai polgárokat« című program létrehozásáról”

COM(2005) 116 final – 2005/0041 (COD)

(2006/C 28/06)

2004. május 11-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 151., 305., és 251. cikkei alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fent említett kérdésben.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció véleményét 2005. október 5-én elfogadta (Előadó: Daniel LE SCORNET).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. október 26–27-én tartott, 421. plenáris ülésén (a 2005. október 26-i ülésnapon) 125 szavazattal, 6 tartózkodás mellett elfogadta a következő véleményt:

1. Bevezetés

1.1 A jelen program célja a különböző országok polgárai és polgári szervezetei közti együttműködés ösztönzése annak érdekében, hogy a polgárok találkozhassanak, együtt cselekedhessenek és egy olyan európai környezetben alakíthassák ki saját elképzeléseiket, amely túllép a tisztán nemzeti látókörön és tiszteletben tartja sokféleségüket. A polgárok részvétele a kölcsönös megértésen, a szolidaritáson, és az Európához tartozás érzésén alapszik.

1.2 A program biztosítja a folyamatban lévő polgári részvételi program folytonosságát, és rugalmassága, a jövőbeli fejlődési folyamatokhoz való alkalmazkodása révén új kezdeményezéseknek is utat nyit.

1.3 A javasolt program általános célkitűzése, hogy hozzájáruljon – a javaslatban használt kifejezésekkel élve – a következőkhöz:

- lehetőséget adni a polgároknak arra, hogy együttesen cselekedjenek és részt vegyenek egy hozzájuk közelebb álló, kulturális sokszínűségében is egységes, és e sokszínűség által gazdagodó Európa építésében;
- az elismert, közös értékekre, történelemre és kultúrára alapozott európai identitás megteremtése;
- az európai polgárok kölcsönös megértésének javítása a kulturális sokféleség tiszteletben tartása és megbecsülése, valamint a kultúrák közötti párbeszédhez való hozzájárulása révén.

1.4 A jelenlegi helyzetet és a nyilvánvaló igényeket figyelembe véve a legmegfelelőbb, transznacionális szinten megvalósítandó konkrét célkitűzések a következők:

- találkozási lehetőséget nyújtani a helyi közösségek lakóinak Európa-szerte, hogy megoszthassák és kicserélhessék tapasztalataikat, véleményeiket és értékeiket, levonhassák a történelmi tanulságokat és a jövő építésén munkálkodhassanak;
- a civil szervezetek európai szintű együttműködése révén támogatni az európai uniós polgársággal kapcsolatos megmozdulásokat, eszmecseréket és gondolatokat;

- az európai értékek és eredmények népszerűsítése és megbecsülése révén, ám múltjának emlékét megőrizve az európai eszmét kézzelfoghatóbbá tenni a polgárok számára;
- bátorítani az összes tagállam polgárainak és civil szervezeteinek kiegyensúlyozott integrációját, hozzájárulva a kultúrák közötti párbeszédhez, kiemelve Európa sokféleségét és egységességét, különös figyelmet szentelve azoknak a tevékenységeknek, amelyekben az Európai Unióhoz nemrég csatlakozott tagállamok is részt vesznek.

1.5 A célkitűzések megvalósítása érdekében három típusú kezdeményezés került meghatározásra: 1. kezdeményezés: Aktív európai polgárokat (testvérváros-program, a polgárok projektjei és az azokat támogató intézkedések); 2. kezdeményezés: Aktív európai civil társadalmat (strukturális támogatás az európai politikát kutató és elemző szervezeteknek, strukturális támogatás európai szintű civil szervezeteknek, civil szervezetek által kezdeményezett projektek támogatása); 3. kezdeményezés: Együtt Európáért (széles tömegeket vonzó események, kutatások, a tájékoztatás és a terjesztés eszközei).

2. Háttér

2.1 Az Európai Bizottság javasolja, hogy az uniós polgárság fejlesztését emeljék az EU legfőbb prioritásainak rangjára ⁽¹⁾. Ez az elsőbbségben részesítés az EGSZB véleménye szerint nem csupán igazságos, hanem egyenesen sürgős, döntő jelentőségű az európai építkezés folytatása szempontjából. A program indokolása is kiemeli a szavazók alacsony részvételi arányát a legutóbbi európai parlamenti választásokon, ez azonban nem az egyetlen tényező, ami a sürgősséget jelzi. Az európai Alkotmány szerződés ratifikálása során tapasztalt kellemetlenségek azt mutatják, hogy ha az európai polgárokat nem vonják be az európai építkezés folyamatába és részvételüket nem biztosítják abban, az az intézmények iránt bizalmatlanságot, vagy akár elutasító hozzáállást is eredményezhet.

2.2 Az ilyesfajta helyzet minden tagállamban – nyilván különböző mértékig – jelen van, és a tagjelölt országokat is érinti vagy érinteni fogja. Ebből a szempontból öröndetes, hogy a program ezeket az országokat is egyenrangúként kezeli.

⁽¹⁾ Az Európai Bizottság közleménye: „Közös jövőnk építése – A kibővített Unió politikai kihívásai és költségvetési eszközei – 2007–2013” (COM(2004) 101, 2004. 02. 10.)

2.3 Pedig ez a már létező, az európai realitáshoz gyengén igazodó helyzet, még akkor is, ha nem ugyanolyan módon fejeződik ki minden tagállamban – ami az egyes államokban választott ratifikációs módszerek eltéréseiből adódik –, és ezért nem mindenhol ugyanazzal az intenzitással jelenik meg, úgy tűnik, hogy eltérő mértékben, de minden tagállamban jelen van.

2.4 Még ha létezik is egy – különösen az európai Alkotmány szerződésről népszavazást rendező, vagy rendezni akaró országokban megjelenő, időnként rendkívül intenzív, szokatlan – „európai vita”, ez a vita inkább a nemzeti állampolgárság és identitás körül forog (illetve ezek védelmi célú, vagyis „nacionalista” módon való megőrzéséről szól), mintsem az európai vívmányok realitása és az Alkotmány szerződés által javasolt előremenetel körül; különösen a szociális politikák (mint, jogosan, az állampolgárság legfőbb mutatójaként felfogható tényező), és a demokratikus politikák terén (melyeket szinte már általánosan előítélettel „bélyegeznek meg” – pedig a nem-demokratikus, technokrata Európa nem ezt érdemli – szinte szándékosan távolítva el a polgárokat a döntéshozatalban való részvételtől).

2.5 Bár a 2007 és 2013 közötti időszakot fedi le, vagyis túlmutat azon a perióduson, amikor – valamilyen formában – minden tagállam már vagy ratifikálta, vagy éppenséggel nem ratifikálta az Alkotmány szerződést, a javasolt program, annak vitája és az aktuális összefüggésben történő elfogadása nem maradhat azonnali következmények nélkül az európai polgárság „itt és most” felmerülő központi kérdésére. A 2007 és 2013 közötti periódusra vonatkozó program viszont továbbra is túlságosan a Tanács 2004-es határozatát⁽²⁾ utánozza: az eszköztár nem elegendő, az általa értékesnek tartott módszerek pedig, ha régebben be is váltak, ma már nem elég innovatívak ahhoz, hogy megfeleljenek a ma még élesebben jelentkező kihívásoknak. Márpedig a probléma már most jelentkezik, hiszen a ma születő gyerekek 2013-ban már 8 évesek lesznek, és mint jövőbeli polgároknak, a gondolkodási sémáik addigra már részben kialakultak.

2.6 Az EGSZB meg van arról győződve, hogy a jelenlegi körülmények és az ebben a keretben, az új, 2007 és 2013 közötti évekre vonatkozó, „polgárok Európáért” programról folytatott vita – paradox módon – rendkívül kedvező arra, hogy végre érdemben tegyünk fel az európai uniós polgárságra vonatkozó kérdéseket. Véget kell vetnünk a kissé szokványossá vált, a „sokféleség egységéről” szóló beszédeknek, amelyekben fennáll az a veszély, hogy ha nem ügyelünk eléggé, csak a sokféleség, sőt, a heterogenitás kap hangsúlyt. Az EGSZB tehát jóváhagyja a 2004–2006 közötti időszakra vonatkozó program meghosszabbítását, még a külső értékelési jelentés – melyet továbbra is fenn kell tartani – bevétele nélkül is (2006 végére várható a jelentés). Az EGSZB saját minőségében kíván vezetőségi szintetizáló szerepet játszani, a program fontosságának megfelelően. Az EGSZB tisztában van azzal, hogy egy ilyen programnak biztosítania kell a már folyamatban lévő polgári részvé-

teli programokkal való folytonosságot, mégis erőteljesen osztja az Európai Parlament és bizonyos civil szervezetek kritikáját ezen programok ambíciójának hiányát illetően. Javasatainak célja ezért az, hogy a 2007–2013-as program ne csak a folyamatban lévő program újabb változata legyen.

2.7 Rendkívül szerény pénzügyi eszközeinek birtokában a jelenlegi program nyilvánvalóan nem fedi le az európai polgárság problematikájának egészét, ellentétben mindazzal, amit az általa tartalmazott célkitűzések és akciók sokasága sugall. A program azonban fontos láncszem, tudniillik az „aktív európai polgárságról” szól, amely a polgároknak a politikai hatalom gyakorlása és felelősségvállalása céljából történő autonóm önszerveződését jelenti, a közös javak védelmének és fejlődésének biztosítása érdekében⁽³⁾. Az EGSZB sürgetően kéri, hogy rögzítsék az e célra rendelkezésre bocsátott költségvetést (235 millió € 7 évre!), bármi legyen is az Európai Unió pénzügyi tervéről folytatott vita végkimenetele.

2.8 Amennyiben a körülmények minőségi váltást kívánának meg, az EGSZB abba is beleegyezik. Ebből a szempontból az EGSZB azt szeretné, ha tanulmány készülné a polgárok Európai Unióhoz való tartozásának jelenlegi helyzetéről, vagy legalábbis hogy ösztönözzék a már meglévő, megfelelően pontos diagnózis megállapítását lehetővé tevő tanulmányok közzétételét.

2.9 Az EGSZB-nek úgy tűnik, mintha az európai polgároknak az európai intézményektől való szemmel látható eltávolodása és az a tény, hogy csak nehezen tudnak azonosulni az európai integráció folyamatával⁽⁴⁾, paradox módon éppen a már létező, európai polgárság és különösen annak legaktívabb és legszervezettebb formái elismerésének hiányából következik – nem beszélve a közösségi „mechanizmus” félreismeréséről és meg nem értéséről, valamint a globalizáció által keltett, különböző, objektív és szubjektív veszélyekhez és félelmekhez fűződő, tagadhatatlanul nacionalista és protekcionista attitűdökről.

2.10 Ebből a szempontból azzal is lehetne érvelni, hogy a jelentős közeledések, a minden rendbeli mobilitás (még ha ezek az európai integráció által teremtett lehetőségeken túl is mutatnak), a határok fizikai és materiális eltörlése, a közös fizetőeszköz, az egységes piac, nem lettek eléggé hangsúlyozva: „az európaiak közös identitása nem észlelhető, mivel nem mondják ki⁽⁵⁾”. Annál nyilvánvalóbbnak tűnik viszont azok számára, akik Európát kívülről szemlélik, utaznak vagy Európán kívül laknak, hogy mindenütt érezhető egyfajta valódi „európai életstílus”, és mindenütt vonzóan hat.

2.11 A nemzetek jelenlegi identitásgörcse nem szabad, hogy elfedje az ezeken a demokratikus és részvételi formákon alapuló európai életmód már magas szintű koherenciáját és minőségét. Ha az „aktív európai polgárságot” támogató program nagyra törőbb lenne, csökkenthetné, enyhíthetné és átalakíthatná ezeket a görcsöket.

⁽²⁾ Giovanni Moro: *Manuale di Cittadinanza Attiva* [Az aktív polgár kézikönyve], Carocci Editore, 1998.

⁽⁴⁾ COM(2005) 116 final, Bevezetés.

⁽⁵⁾ Tíz, a 25 tagállam lakosságának 85 %-át képviselő országban, az európaiak közös értékeinek tárgyában a TNS-Sofres által végzett közvélemény-kutatás (2005).

⁽²⁾ HL L 30., 2004.2.2., 6. o.

2.12 Mindenesetre bármilyen nehézségeket vagy pillanatnyi megtorpanásokat is eredményezzenek az Alkotmányszerződés ratifikációja – mint az európai építkezés elkövetkező, szükség-szerűen zaklatott periódusa – körüli aktuális viták, az EGSZB úgy ítéli meg, hogy a körülmények rendkívül kedvezőek az aktív európai polgárság kérdésköre vonatkozásában. A 2007–2013 közötti periódusra vonatkozó programot olyan összefüggésben kell látni – és ha lehetséges, elmélyíteni –, hogy vajon a polgárok érdeklődése újra feltámad-e Európa iránt – bármilyen irányú is legyen ez az érdeklődés –, valamint hogy mennyire tudnak közvetlenül, illetve önkéntes szervezeteik révén az európai döntéshozatalba beavatkozni.

2.13 Az EGSZB nyílt szimpózium rendezését javasolja, amely lehetővé tenné az európai polgárság kérdésköre teljességének az új kontextusban való megközelítését, valamint a koncepció tényleges, alapos átgondolását, nem pedig csak válaszok felvillantását a különböző olvashatatlán és működésképtelen programok sokaságában. Az EGSZB lehetne egy ilyen szimpózium szervezője. Örömmel fogadja, hogy az Európai Bizottság pozitívan ítéli meg egy ilyen kezdeményezés lehetőségét. ⁽⁶⁾

3. Általános megjegyzések

3.1 Az EGSZB mint a szervezett civil társadalom európai szintű intézménye, amely ugyanolyan jogon szerepel a szerződésekben, mint a többi európai intézmény, nagyra értékeli ugyan, hogy véleménynyilvánításra kérték fel egy ilyen programmal kapcsolatban – ami formálisan nem is kötelező –, azonban úgy véli, hogy jobb lett volna mindjárt az elején kikérni a véleményét az Európai Unió Tanácsához és az Európai Parlamenthez címzett javaslatról. A program természetesen online konzultáció tárgya volt 2004. december és 2005. február között – körülbelül ezer válasz érkezett a konzultáció keretében –, valamint 2005. február 3. és 4. között konzultatív fórum szervezésére is sor került, mintegy 350 résztvevővel. Azonban az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság sokkal erősebb, elsődleges – nem pedig utólagos véleményalkotásra kárhoztatott – konzultatív szerepére támaszkodva is lehetne küzdeni az európai polgárok azon érzése ellen, hogy egyre távolabb kerülnek annak lehetőségétől, hogy – egyénenként vagy szervezeten – konkrétan befolyásolni tudják az uniós döntéshozatalt.

3.2 Az EGSZB sajnálja, hogy a program – amely az Európai Bizottság által meghatározott háromféle típusú választ adja az európai polgároknak az európai intézményektől való távolságtartó magatartására – nem ad lehetőséget arra, hogy azt a problematika egészében helyezték új alapokra. Bár az EGSZB ragaszkodik ahhoz, hogy az egyes témáknak megfelelő, specifikus válaszokat adjon, mégis azt javasolja, hogy ezt a három típusú választ is foglalják egy keretprogramba, amely lehetővé tenné a kérdéskör elemeinek együttes kezelését, a közös célkitűzések, összefüggések és komplementaritások kidolgozását.

3.3 Az európai polgárok tájékoztatása az európai intézményekről, az európai kérdésekről zajló kommunikáció, az európai polgárság által átruházott jogkörök tudata és az

unióhoz való tartozás érzése, valamint az európai identitás mind egységes egésznek alkot. Bár az Európai Bizottság programja a Közösség más intézményeinek programjához és egyéb eszközeihez képest kiegészítő jellegről beszél, ez a lényeges kérdés mégsem tisztázott, és nem világosak a célkitűzések és tevékenységek koherenciáját biztosítani hivatott módszerek sem. Egy olyan megközelítés, amely nem képes ezt a három aspektust megfelelően összekapcsolni, nehezen fogja az európai identitás és összetartozás jelenlegi kedvezőtlen helyzetét az ellenkező irányba fordítani.

3.4 Az EGSZB biztos szeretne lenni abban, hogy ez a sajátos program ki fog egészülni egy párhuzamosan futó, erőteljes, az intézményekről és az európai polgárok jogairól szóló információs és kommunikációs kampánnyal. Ennek tájékoztatást kell tartalmaznia az EGSZB létezéséről és szerepéről, amit egyébként a többi európai intézmény kevésbé tesz meg az európai szintű kommunikáció során. Ezt akkor is meg kell tenni, ha így az EGSZB-nek is radikálisan át kell gondolnia az általa mint privilegizált helyzetben lévő intézmény által az aktív európai polgárság kialakulásában játszani vélt szerepéről adott – de amögött messze elmaradó mértékű – kommunikációját.

3.5 Úgy tűnik azonban, hiába a polgárok európai intézményektől való távolságtartása, és az a tény, hogy a polgárok nehezen találják a helyüket az európai integráció folyamatában, a benyújtott program nem vonja le az összes következtetést. Ez az általa használt szavakból és kifejezésekből látszik, pedig közismert, hogy az önazonosítási és a részvételi válság megnevezése már önmagában fontos szerepet játszik leküzdésükben. Következésképpen kevésbé tűnik hitelesnek egy olyan programot kiadni, amely esetében a szóban forgó tét – „a polgárok központba helyezése” az európai építkezésben – rendelt pénzügyi eszközök ennyire szerények. Ugyan ki hinne ebben a programban? Ugyanígy, a tét nagyságára való tekintettel – amely igen jól kitűnik a program indoklásából – a jelentős újításokon túl (a projektek több évre való kiterjesztése, a tapasztalatok közkinccsé tétele, a partnerek körének szélesítése, a kedvezményezettek nehezedő terhek könnyítése, a nagy ívű események támogatása, főként a kultúrák közötti párbeszéd keretében) nehéz észrevenni a jelenlegi helyzetet valószínűleg megváltoztató jelentős innovációt.

3.6 Összességében véve rendkívül erős a folytonosság a 2004–2006-os programmal. A program által megnevezett, általános európai érdekekkel kapcsolatos tevékenységet folytató bizonyos szervezeteknek juttatott újbóli strukturális támogatást meg kell szüntetni, és az alapokhoz való hozzáférést biztosító, nyílt, egyértelmű és átlátható kritériumokra alapozott eljárással kell helyettesíteni. Az „általános európai érdek” fogalmát pontosan meg kell határozni ahhoz, hogy működőképes legyen.

3.7 Az EGSZB teljes mértékben tudatában van annak, hogy ez a program inkább az olyan szövetségek és civil szervezetek előtt áll nyitva, akik számára – más civil társadalmi szervezetekkel, nevezetesen a szociális partnerekkel ellentétben – nem állnak rendelkezésre más programok és lehetőségek, amelyek lehetővé tennék számukra, hogy jelentősen hozzájáruljanak az aktív uniós polgárság kiszélesítéséhez.

⁽⁶⁾ Ján Figel európai biztosnak az EGSZB SOC szekciója előtt tett nyilatkozata – 2005. június 21.

Ezzel szemben, ha eleget szeretnénk tenni a szociális partnerek és más civil társadalmi szervezetek, segélyszervezetek, szövetségek kifejezett óhajának, miszerint egyedi és látható módon szeretnénk részt venni ebben a bővítésben, a programot – formálisan és a gyakorlatban egyaránt – öelöttük is meg kell nyitni. Előfordulhat, hogy cserébe – más költségvetési szálakat követve – maguk a szociális partnerek gondoskodnak majd arról, hogy minél jobban keveredjenek a szövetségekkel és a civil szervezetekkel.

3.8 Amint már több alkalommal is lehetősége volt rá, az EGSZB ismételten sürgeti, hogy saját jogokkal járó, nyitott uniós polgárságot kell meghatározni, amely mindenki számára elérhető, aki állandó és rendszeres jelleggel, vagy régóta tartózkodik az Európai Unió területén (?). Az Alapjogi Charta beemelése az Alkotmányszerződésbe, valamint az Európai Uniónak az Emberi Jogok és Alapszabadságok védelméről szóló Európai Egyezményhez való csatlakozása feltételezik egy „polgári” állampolgárság elismerését, amely az unióstól viszonylag független, ez utóbbi jelenleg csak a tagállam nemzeti állampolgársága által nyerhető el. Az Európai Unió területén állandó jelleggel tartózkodó személyek részvételi polgársága felé vezető ezen első lépést „legalizálni” kellene, ha valóban saját, európai polgárságot és identitást akarunk elérni; ha valóban az a cél, hogy ez az állampolgárság ne csak a tagállami állampolgársághoz illesztett, elvont európai polgárság legyen.

3.9 Az EGSZB álláspontja szerint ezen a lényeges területen nehéz, és nehéz is lesz valódi haladást elérni, ha hiányzik az uniós polgárság konkrét anyagi támogatásának előremutató jellege – ez nem várható el egyedül a nemzeti polgárságtól, hiszen az uniós polgárság is ugyanúgy nemcsak jogokat, hanem kötelezettségeket is tartalmaz. Következésképpen kérdéses, hogy miért nem vesszük igénybe a polgári részvétel előmozdítására szolgáló jogi eszközt – még ha ez speciális anyagi támogatás hiányában érthető is – ha valóban az uniós polgársághoz kötődő jogok és kötelezettségek megteremtése felé haladunk. Az EGSZB-nek az a véleménye, hogy ezeken a területeken haladni kell, mégpedig az anyagi vagy jelképes támogatásoktól függetlenül – például az Európai Bizottság által már javasolt európai ifjúsági polgári szolgálat bevezetésén kívül ilyen lehet bármilyen csekély összegű személyes hozzájárulás az európai költségvetéshez – még ha kényes témáról van is szó –, illetve a népképviselők ugyanazon a napon tartott választása, melyben az Unió minden állama rész vesz.

4. A program tevékenységeire vonatkozó külön megjegyzések

4.1 1. kezdeményezés: aktív európai polgárokat

Az EGSZB természetesen figyelemmel kíséri és támogatja a testvérváros-programokat, amennyiben ezek hozzájárulnak egymás kölcsönös megismeréséhez és a polgárok európai mobilitásához, amely még mindig meglehetősen alacsony szintű. A helyi szintű részvétel eredeti gyakorlatának előmozdítása és

(?) Az EGSZB véleménye a „Hozzájárulás az Európai Unió állampolgárságához” (HL C 208., 2003.9.3., előadó: Luís Miguel PARIZA CASTAÑOS), valamint a „Bevándorlás, integráció és foglalkoztatáspolitikai” témakörökben (HL C 80., 2004.9.30., előadó: Luís Miguel PARIZA CASTAÑOS).

ezek testvérváros-programon belüli cseréje lehet ennek a kezdeményezésnek az egyik elsődleges célja. Ami a polgárok kezdeményezéseit illeti, a szöveg rendkívüli elnagyoltsága e ponton megnehezíti az ezekben rejlő lehetőségek megértését. Végül megkérdőjelezhető, hogy a már eleve szűkre szabott költségvetés 40 %-át fel lehet-e használni erre az 1. számú kezdeményezésre, különösen a testvérváros-programra úgy, hogy ez az eszköz nem tűnik a legmegfelelőbbnek a célok elérésére. Ráadásul ez a program kevésbé részesíti előnyben az innovációt az adott területen, különösen a „három pillérű” város-párosítások esetében, amikor két európai területi közösség köt megállapodást a világ bármely részén lévő közösségekkel azok fenntartható fejlesztése céljából. Pedig ezek az újítások az európai polgárság jellegzetességeként a világ felé nyitnak utat – főként az ifjúság által és számára. Mindenesetre a testvérváros-programok fajtájától függetlenül fontosnak tűnik tájékoztatni a polgárokat arról a közvetlen támogatási lehetőségről, amellyel az Európai Unió az aktív polgárság effajta előmozdítási törekvéseit segíti, és amelyet az érintettek kevésbé ismernek.

4.2 2. kezdeményezés: aktív európai civil társadalmat

4.2.1 Az EGSZB számára a programnak ez a része lehet határozottan értékes, hiszen az európai polgárság alapja maga a nemzetközi szintű találkozás és a közös cselekvés. Ebből kiindulva az EGSZB úgy ítéli meg, hogy mindez – még ha ez nem is ezen a konkrét programon múlik, – egyben lehetőséget is ad az európai egyesületek, segélyegyletek és alapítványok státusza kérdésének végleges rendezésére, a szolidaritás és a főként önkéntes alapú kölcsönös akciók felértékelése érdekében.

4.2.2 Az EGSZB meglátása szerint az európai hálózatoknak a jelen programmal összhangban való megerősítése döntő fontosságú elem. Mindemellett az EGSZB újra hangsúlyozza, hogy ezen hálózatok mindegyikének azonos lehetőséget kell biztosítani a strukturális támogatásokhoz való hozzáférés tekintetében, anélkül, hogy egyes szervezetek finanszírozása előnyt élvezne, még ha az Európai Bizottság ellenőri is, hogy ne „automatikus” odaítélésről legyen szó, hanem kiértékelendő projektekről. Másrészt még a kis projektek finanszírozása is alapvető jelentőségű, mivel lehetővé teszi a polgárokkal közvetlen kapcsolatban lévő helyi vagy nemzeti szervezetek számára, hogy európai dimenziót nyerjenek és ezáltal hozzájáruljanak a polgárok és az európai intézmények közötti távolság áthidalásához. Az EGSZB egyébiránt örömmel fogadja, hogy a program a kis projektek támogatása révén lehetővé teszi, hogy nemzeti hálózatokból kiindulva nemzeteket átfogó kezdeményezések szülessenek, még ha azok nem is terjednek ki az összes tagállamra.

4.2.3 Az EGSZB-t rendkívüli nyugtalansággal tölti el az Európai Bizottság minden olyan javaslata, amely – a Szabadság, Biztonság és Igazságügy Főigazgatóságáéhoz⁽⁸⁾ hasonlóan – a biztonság, illetve a terrorizmus elleni küzdelem nevében azt

(8) Ajánlástervezet a tagállamok részére: Etikai kódex a nonprofit szervezetek számára az átláthatóság és az elszámolási kötelezettség bevált gyakorlatainak népszerűsítésére – 2005. július 22.

eredményezheti, hogy az emberek gyanakvással tekintenek a civil szervezetekre és az egyesületekre. Ezek ugyanis természetüknél fogva ki vannak téve az ilyesfajta „belülről bomlasztásnak”. Ez odáig vezethet, hogy a súlyos bürokratikus rendelkezések értelmében az egyesületekre hárul a bizonyítási teher. Egy ilyen lépés – ha valaha bekövetkezne – mind elméletileg, mind pedig gyakorlatilag a jelen programmal homlokegyenest ellenkező irányba hatna.

4.2.4 Az EGSZB úgy véli, hogy – az Európai Parlament egyetértésével – kifejezetten az EGSZB-re és a Régiók Bizottságára kellene bízni a helyi önkormányzatokkal és a társadalmi szervezetekkel folytatott konzultáció koordinálásának felelősségét és a vélemények összefoglalását, hogy egyrészt így biztosítsák azok továbbközvetítését a többi közösségi intézmény felé; másrészt az információ megfelelő továbbításának figyelemmel kísérését is. Azt is javasolni kell, hogy az Európai Parlament rendszeresen konzultáljon az EGSZB-vel és az RB-vel ebben a témában.

4.2.5 Az Európai Parlament és az európai intézmények által strukturált szervezett civil társadalom közötti, a feladatok sokféleségén alapuló formális⁽⁹⁾, nem csupán eseti partnerség célkitűzése döntő jelentőségű, bár elméleti és gyakorlati szempontból is egyaránt messze van még a megvalósítása. Az aktív európai polgárság programjának arra kell törekedni, hogy még a nyomait is eltüntesse az európai fórumok hierarchizálásának, mivel az európai kultúra a hatáskörök és a feladatok megosztásának kultúrája is egyben.

4.3 3. kezdeményezés: együtt Európáért

4.3.1 Az EGSZB-nek a jelenlegi programban az Európán belüli kultúrák közötti párbeszédre kellene elsősorban összpontosítania. Az Alkotmány szerződésről folyó jelenlegi vita azt mutatja, hogy az Európán belüli kulturális különbségek jelentősége, a rögzült sztereotípiák, illetve a legalapvetőbb forrásoknak – különösen a jognak és az alkotmánynak, amelyek a tagállamok látásmódját meghatározzák – időnként ellentmondásos jellege alá lett becsülve. Ugyanígy alá lettek becsülve az életmód-, érték- és világlátásbeli konvergenciák, valamint az a meggyőződés, hogy a „homo europæus”-t a világ bármely más polgárától – polgárság szempontjából – elég világosan meg lehet különböztetni. A „homo europæus” az Unió szellemi és erkölcsi örökségének konkrét megvalósításából született – annak az Unióénak, amely az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás egyetemes és oszthatatlan értékein alapszik, a demokrácia, valamint a jogállamiság elvére épül, az uniós polgárság létrehozásával és a szabadság, a biztonság és a jogérvényesítés térségének kialakításával pedig az embert helyezi tevékenységének középpontjába. Fokozottan támogatni kell tehát az olyan kutatásokat, széles tömegeket vonzó eseményeket, valamint tájékoztatói és terjesztési eszközöket, melyek nemcsak a valódi sokféleséget (és nem a sztereotipizált különbségeket) formalizálják, hanem – főként – ezt az „európai életstílust” is. Az európai kultúra nemcsak az örökölt, de magukból az Európai Unió építéséből eredő értékeken is alapszik: ilyen az

⁽⁹⁾ Az Európai Parlament maga javasolt egy effajta formális partneri együttműködést a polgárok és a szociális szféra képviselőinek az Európai Unió intézményrendszerében való részvételéről szóló jelentésében – 1996, előadó: Philippe Herzog.

egységes piac, a közös fizetőeszköz, illetve Európa újraegyesítése (a kelet-európai országok csatlakozása). Mindazonáltal azért, hogy ezek a széles tömegeket vonzó események elősegítsék az összetartozást és hatékonyan erősítsék az európai identitást, alapvető fontosságú, hogy a polgárokat és szervezeteiket széles körben bevonják az elképzelések kidolgozásába és azok megvalósításába – illetve, ha tőlük ered a kezdeményezés, az még előnyösebb –, hiszen ők képesek leginkább meghatározni a hétköznapiak során megélt identitás alapelemeit és szimbólumait.

4.3.2 Az EGSZB úgy véli, hogy a maga részéről és saját hatáskörén belül a kulturális és társadalmi dimenzió előmozdítására, valamint az Európai Parlamenttel való megfelelő és végleges partnerség létrehozására tett erőfeszítés lényeges feltétele annak, hogy meg lehessen határozni és folyamatosan alakítani lehessen az európai polgárság közös kulturális identitását. Ez olyan kulturális identitás, amelyet nem lehet úgy megszerzeni, mint ahogy megőrziünk egy kulturális örökséget – amely gyakran sokkal kevésbé „közös”, mint ahogy valaha is bevallanánk. A közös uniós polgárságnak van egy erős kortárs jellege: a szuverenitás megosztásának nehéz, de lényeges munkája révén, azon döntések által alakul ki, amelyek az európai országok, egész Európa egyesítését célozzák. Hiszen – ahogy Claude Lévi-Strauss mondta: „ismertem egy olyan korszakot, amikor a nemzeti identitás volt az egyetlen elképzelhető alapelve az államközi kapcsolatoknak. Mindannyian tudjuk, hogy ez milyen borzalmakat eredményezett.” A megosztott – és nem feladott – szuverenitás kultúrája jelenti a ma, és még inkább a holnap európai polgárának kultúráját és identitását.

5. Következtetések és javaslatok

5.1 Az uniós polgárság az Alkotmány szerződés egyes országok általi elutasítása következtében kialakult válság középpontjában áll. Az Európai Bizottság figyelmének és politikájának tehát – erőteljesebben, mint valaha – az Európai Unió polgárainak és intézményeinek közelítésére kell összpontosítania, mégpedig az aktív európai polgárság segítségével. Ezért szükséges egy az ágazat minden szereplőjére kiterjedő alapos „együttgondolkodás” megszervezése, még mielőtt az új, 2007–2013 közötti időszakra szóló program jóváhagyásra kerül.

Erre különösen alkalmas lenne a jelen vélemény 2.11. pontjában említett, az EGSZB által előkészítendő szimpózium.

5.2 A szimpóziumnak nyitott módon kellene tárgyalnia az aktív európai polgárságról, meghatározva azokat a jogokat és kötelezettségeket, amelyek az európai polgárokat megkülönböztetik az „egyszerű” tagállami állampolgársággal rendelkezőktől.

Az aktív európai polgársághoz kötődő gazdasági, szociális, politikai, környezeti stb. jogok meghatározását – különösen a szolidaritás és a biztonság, nevezetesen a polgári biztonság vonatkozásában – egy egységes, európai, általános szavazás keretében kell megvizsgálni és kipróbálni.

5.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a jelen szakaszban égető szükség van az egyesületek európai alapszabályának konkrét formába öntésére – a véghezvitelt kísérő valós nehézségek ellenére – ha megfelelő, ám az egyszerű és vitatható „biztonsági” magatartási kódexet meghaladó keretbe szeretnének foglalni az aktív európai polgárság kérdését.

5.4 Mindenesetre – bármi legyen is az európai költségvetéssel kapcsolatos tárgyalások kimenetele –, az EGSZB azt kéri, hogy a jelen programra szánt költségvetést nyilvánítsák szentnek és sérthetetlennek, mivel az uniós polgárság fejlesztésének egy olyan kulcsfontosságú összetevője számára képvisel minimális keretet, amelyet az Európai Bizottság jogosan tekint „alapvető prioritású” közösségi tevékenységnek. Emellett az EGSZB nem javasolja a 6 évre szóló, lakosonkénti 0,55 eurós költségvetéshez való ragaszkodást, hanem inkább az Európai Bizottság különböző főigazgatóságai közti szinergiák kihasználását támogatja annak érdekében, hogy ebbe a jövőre nézve központi jelentőségű témakörbe tartozó, az összes európai intézményt érintő célkitűzéseket és eszközöket egyesíteni lehessen. Ekképpen az Európai Unió aktív európai polgársági politikáját egy állandó jellegű intézményközi egységnek kellene kidolgoznia, amelynek munkában az Európai Bizottság érintett főigazgatóságai és az összes intézmény képviselői vennének részt.

5.5 Az EGSZB azt javasolja, hogy az európai polgárság kialakításának az alapfokú oktatásban – és ne csak az egész életen át tartó tanuláshoz kötődő programokban – legyen meg a helye és ideje, melyet önmagában lehetne oktatni, és többé nem csak dekorációs foglalkozásokon szerepelne (színek, matricák, sapkák, ünnepek stb. „képében”). A polgárság nem csak az aktív korosztályokat érinti.

Ennek megfelelően az Európai Bizottság javasolhatná a tagállamoknak, hogy vezessenek be a tantervbe európai uniós, valamint kifejezetten az európai polgárságról szóló ismeretanyagot és módszereket. A hagyományos nyelvtanulási csereprogramokon túlmutató, a korosztályhoz igazított *Erasmus* programot is létre kellene hozni.

Ösztönözni kell az új IKT-ben rejlő lehetőségek potenciáljátékos, interaktív és részvételen alapuló használatát – akár

minden egyes új polgári alkalmazásra kialakított pszichológiai értékelő egység létrehozásával – meghaladva a statikus, kevésbé vonzó jelenlegi európai „site”-okat. A fenti és hasonló javaslatok összhangban vannak a *Comenius* programmal, melynek céljai a következők:

- 1) jobban megismertetni a fiatalokkal és a pedagógusokkal az európai kultúrák sokféleségét és az ebben rejlő értékeket;
- 2) hozzásegíteni a fiatalokat olyan alapvető képesítések és készségek megszerzéséhez, amelyek személyes fejlődésükhöz, jövőbeli szakmai tevékenységükhöz és az aktív európai polgári létehez elengedhetetlenek.

5.6 Ami a konkrét cselekvéseket illeti, ezeket az összes szinten együttesen kell előmozdítani, anélkül, hogy a polgárok részvételével zajló, az európai identitást helyi és nemzeti szinten propagáló mikroprojektek áldozatul esnének az európai hálózatoknak juttatott támogatásoknak. A különböző típusú tevékenységekre szánt alapok kiosztásának csak az aktív európai polgárságra gyakorolt hatás, illetve a polgároknak az Európai Unió építésében, valamint politikai meghatározásában és végrehajtásában való részvétele lehet a feltétele.

5.7 Az EGSZB teljes mértékben támogatni kívánja az Európai Bizottságnak azokat a javaslatait, amelyek technikai síkon az eljárások jól áttekinthető egyszerűsítését célozzák egy olyan területen (maga az uniós polgár közvetlen és aktív részvételéről van szó), amely más területekhez képest még kevésbé ütközik bürokratikus akadályokba.

5.8 Az EGSZB meg van róla győződve, hogy az uniós polgársághoz társítandó egyedi jellegzetességek „feltalálása” (legyenek azok szimbolikusak, gazdaságiak, kulturálisak vagy jogiak) – ami nem azonos azzal, hogy csupán a nemzeti állampolgárságok jellemzőinek összességét vesszük –, ezentúl az Európai Unió abszolút prioritását képezi, s ehhez az aktív polgárság előmozdítása jelentős módon járulhat hozzá. Az EGSZB kész arra, hogy kivegye részét ebből a folyamatból a szervezett civil társadalom szervezeteivel folytatott konzultációk koordinálásával, valamint annak elősegítésével, hogy ezek nézőpontjait a többi európai intézmény megismerje és figyelembe vegye.

Brüsszel, 2005. október 26.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND